

היום נלמד בעזרת ה':

נדרים דף כא

(המשך מעמוד קודם)

משנה: ארבעה נדרים: ארבעה סוגי נדרים התירו אותם חכמים שאינם חלים ולא צריך להתיר אותם אצל חכם. המשנה שלנו מבארת את הסוג הראשון - נדרי זירוזין, ובמשניות הבאות יתבארו שאר הסוגים.

היה מוכר חפץ: המוכר אמר ללוקח: 'קונם הכסף שאני ארויח מהמכירה אם אני מוריד לך את המחיר פחות מסלע (= ארבעה דינרים)', ואילו הלוקח אומר למוכר: 'קונם מה שאני קונה ממך אם אני מוסיף לך על סכום של שקל (= שני דינרים)' - הנדרים הללו אינם כלום משום שכל אחד התכוין רק לזרז את חבירו שיסכים להתפשר איתו על המחיר, ובעצם שניהם התכוונו להגיע למחיר האמצע - שלוש דינרים.

גמרא: למדנו במשנה 'ארבעה נדרים התירו חכמים... נדרי זירוזין'. אמר רבי יהודה הנשיא: משנה זו היא דעתו של רבי טרפון החולק על חכמים בענין הפלאה בנזירות כדלהלן:

שנים שהיו מהלכין בדרך ובא אדם כנגדם, ואמר אחד לחבירו 'הריני נזיר אם האדם הזה הוא איש פלוני', וחבירו אמר 'הריני נזיר אם הוא לא איש פלוני'. לדעת רבי טרפון בכל מקרה אף אחד מהם אינו נזיר משום שקבלת נזירות צריכה להיות באופן ברור ומפורש ולא על תנאי (כנלמד מהפסוק 'כי יפליא'), אבל לדעת חכמים נזירות יכולה לחול על תנאי.

מנזירות אנו לומדים לשאר נדרים. ולפי זה הסיבה שהנדרים שנדרו המוכר והלוקח אינם חלים, משום שהם היו על תנאי, וזה כדעת רבי טרפון ולא כדעת חכמים.

רבא אמר: המשנה מתאימה גם לדעת חכמים. כי הסיבה שהנדרים לא חלים אינה בגלל התנאי, אלא בגלל שמראש כל הנדר היה רק בשביל לזרז את השני שיסכים להתפשר על המחיר, ולא היתה להם כלל כוונה לנדור באמת (כפי שפירשנו במשנה).

(המשך בדף הבא ↓)

ההוכחה לכך היא מלשון המשנה 'שניהם רוצין בשלושה דינרים'. כי אם הסיבה שהנדר לא חל היא בגלל שהוא היה על תנאי - היתה צריכה המשנה לכתוב שהסיבה שהנדר לא חל כי 'שניהם רצו (= הסכימו רק לבסוף) בשלושה', אבל בהתחלה כשנדרו את הנדר הוא היה רק על תנאי, ונדר על תנאי אינו חל. אך מכך שכתבה המשנה 'שניהם רוצין בשלושה דינרים' משמע שכבר מהתחלה בשעת הנדר שניהם רוצים להגיע לשלושה דינרים, וכל הנדר היה רק הצגה על מנת לזרז את השני.

הגמרא מסתפקת במקרה נוסף באותו ענין:

אמר לו טפי מסלע: המוכר אמר ללוקח 'קונם אם אני מוריד לך את המחיר פחות מסלע ופרוטה', ואילו הלוקח אומר למוכר 'קונם אם אני מוסיף לך על סכום של שקל פחות פרוטה'. האם גם כאן נאמר שזה רק נדרי זירוזין, או: שמכיון שהם דקדקו כל כך במחיר - כוונתם לנדור באמת, וכן מכיון שהם התרחקו כל כך מהאמצע - הם כבר לא מתכוונים לנדור רק בשביל להתפשר על שלוש דינרים אלא לנדור באמת?

היה מסרב בחבירו: אדם שהיה מפציר בחבירו שיאכל אצלו, וחבירו לא רוצה והוא נודר 'קונם ביתך אם אכנס בו, קונם טיפת מים צוננים אם אטעם אצלך' - מותר לו להיכנס לבית חבירו ולשתות טיפת צונן, משום שהוא לא באמת התכוין לנדור מלהכנס לביתו או לשתות טיפת צונן אלא רק לנדור מאכילה ושתיה. [הרא"ש מוסיף שאם כן הנדר בטל וממילא מותר לו גם לאכול ולשתות אצל חבירו, כי מה שחשב בליבו אינו נדר].

והרי כאן הוא נדר במדוקדק 'אפילו טיפת מים' ועוד שהוא התרחק הרבה מ'האמצע' כלומר מסעודה שלימה - ובכל אופן אנו אומרים שכוונתו לא היתה באמת לנדור כמו שאמר. אם כן גם במקח וממכר הנדר לא יחול כי עדיין הוא רק 'נדר זירוזין'.

רבינא דוחה את הראיה:

מי דמי: הנודר שלא ישתה טיפת צונן, עושה זאת רק בגלל שהוא חושש שאם הוא יסכים לשתות אצל חבירו אפילו טיפה אחת, הוא כבר יביא לו סעודה שלימה. כי כך דרך הצדיקים שאומרים מעט ועושים הרבה (כך מצאנו באברהם אבינו שאמר למלאכים שבאו לבקרו שיתן להם רק 'פת לחם' ולבסוף הוא הגיש להם סעודה שלימה), ולכן הוא נדר בלשון זו אף שבאמת היתה כוונתו רק שלא לאכול אצלו סעודה שלימה. אבל במקח וממכר שאין סיבה לומר כן, יתכן שהנדר הוא בדוקא ולא 'נדר זירוזין'.

הגמרא מסיימת: 'תיבעי' = הדבר נשאר בספק.

*

אמר רב יהודה אמר רב אסי: ארבעה נדרים הללו הכתובים במשנתנו צריכים שאלה לחכם שיתיר אותם. כשאמרתי זאת לפני שמואל, אמר, **תנא תני** 'ארבעה נדרים **התירו** חכמים' ואת אמרת צריכים שאלה לחכם? כלומר שמהמשנה משמע שהתירו אותם ללא שאלת חכם, ואיך אתה אומר שהם צריכים שאלה?

רב יוסף מתני לה להא שמעתא בהאי לשנא: אמר רב יהודה אמר רב אסי, אין חכם רשאי להתיר נדרים בחרטה אלא כמו ארבעה נדרים הללו של משנתנו דהיינו בפתח. **הטעם שפתח עדיף מחרטה: כשמתירים נדר ב'פתח' הנודר אומר שאילו היה יודע את הפתח (= כגון שיקרה לו כך וכך מחמת הנדר) בשעת הנדר הרי שלא היה נודר, ונמצא שנדר בטעות, לעומת זאת 'חרטה' היא שהנודר אומר שנדר מתוך כעס או מהירות, וכעת מתחרט על כך שנדר, אבל אינו מוצא איזה סיבה שאילו היה יודע אותה אז לא היה נודר.**

קסבר: רב אסי סובר שלא פותחים להתיר נדרים בחרטה, אלא בפתח.

ההוא דאתא לקמיה דרב הונא: אדם בא לפני רב הונא שיתיר לו את נדרו, שאל אותו רב הונא - 'לבך עליך?' כלומר האם לבך היה מיושב עליך בשעה שנדרת, וגם עכשיו אינך מתחרט על שנדרת אלא שאתה רוצה לעקור אותו מהיום והלאה, וא"כ זו אינה 'חרטה', לפי שצריך חרטה למפרע על מה שנדר, או שלא היה לבך מיושב עליך בשעה שנדרת אלא נדרת מתוך כעס, וכעת אתה מתחרט למפרע על מה שנדרת? [פירוש נוסף: האם לבך שהיה עליך בשעה שנדרת עדיין הוא עליך? כלומר שאתה רוצה בנדר שנדרת עד עכשיו, אלא שמיום זה והלאה אתה מתחרט בו, וא"כ זו איננה 'חרטה'].

ענה לו אותו אדם - 'לא!' כלומר לא נדרתי מתוך יישוב הדעת ולכן אני מתחרט למפרע על מה שנדרתי.

ושרייה: והתיר לו רב הונא את הנדר.

ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא: אדם בא לפני רבה בר רב הונא שיתיר לו את נדרו, שאל אותו רבה בר רב הונא - אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה שנדרת, האם היית נודר?

תניא וכו': כלומר כבר נחלקו בזה תנאים האם שואלים אותו 'לברך עליך' או ששואלים אותו 'אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך'.

ההוא דאתא לקמיה דרבי אסי: אדם בא לפני רבי אסי שיתיר לו את נדרו, שאל אותו רבי אסי - 'כדו תהית'? כלומר האם אתה מתחרט מעיקרא על מה שנדרת? ענה לו אותו אדם - 'ולא'? כלומר וכי איני מתחרט? בוודאי שאני מתחרט! והתיר לו רבי אסי את הנדר, לפי שהוא סובר שפותחים בחרטה. [ואף שלמעלה אמרה הגמ' שרב אסי סובר שאין פותחים בחרטה, צריך לומר שרב אסי ורבי אסי הם שני אמוראים שונים].

ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר: אדם בא לפני ר' אלעזר שיתיר לו את נדרו, שאל אותו ר' אלעזר - 'אי בעית נדור'? כלומר האם אתה רוצה בנדר שנדרת עד עכשיו, אלא שמכאן והלאה אתה מתחרט? וא"כ אי אפשר להתיר לך. ענה לו אותו אדם - אם לא היו מרגיזים אותי מתחילה וכי הייתי נודר? בוודאי שלא! אלא נדרתי רק בגלל הכעס, ולכן אני מתחרט למפרע על מה שבכלל נדרתי. אמר לו ר' אלעזר - 'תהא כבעית', כלומר שיהיה הנדר מותר כרצונך.

ההיא אתתא: היתה אשה שהדירה את בתה שלא תהנה ממנה, באה האשה לפני רבי יוחנן שיתיר לה את הנדר. אמר לה רבי יוחנן - אילו היית יודעת שהשכנות אומרות על בתך - 'אילו לא ראתה בה אמה דברי זימה היא לא היתה מדירה אותה סתם' (= כלומר שהשכנות אומרות שהדרת אותה לפי שראית בה דברי זימה) האם היית מדירה אותה?